

۲۰۴۸۲۷۱

سنجشی دیگر

بررسی آثاری از نویسندگان ایران و تاجیکستان

نویسنده و منتقد

نادره بجایی

سرشناسه

: بدیعی، نادره، ۱۳۲۹

عنوان و نام پدیدآور

: سنجشی دیگر، بررسی آثاری از نویسندگان ایران و

تاجیکستان / نویسنده و منتقد: نادره بدیعی

مشخصات نشر

: تهران، آرون، ۱۳۹۸

مشخصات ظاهری

: ۱۸۸ ص.

شابک

: ۹۷۸ - ۹۶۴ - ۲۳۱ - ۶۷۵ - ۵

وضعیت فهرست‌نویسی

: فیپا

موضوع

: نویسندگان ایرانی - قرن ۱۴ - نقد و تفسیر

: Authors, Iranian- ۲۰ th century- Criticism and interpretation

موضوع

: نویسندگان تاجیک - قرن ۲۰ م - نقد و تفسیر

: Authors, Tajik- ۲۰ th century- Criticism and interpretation

موضوع

: ادبیات تطبیقی - فارسی و تاجیکی - تاریخ و نقد

: Comparative literature- Persian and Tajik - History and criticism

موضوع

: PIR ۳۴۰

رده‌بندی کنگره

: ۸ فا ۰ ۶۲

رده‌بندی دیوبی

: ۵۱۱۲

شماره کتابخانه ملی

آر و ان

سنجشی دیگر

بررسی آثاری از نویسندگان ایران و تاجیکستان

نویسنده و منتقد: نادره بدیعی

ناشر: انتشارات آرون

چاپ اول: ۱۳۹۸

چاپ صدف: ۱۰۰۰ نسخه

۳۸۰۰۰ تومان

نشانی: میدان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، خیابان وحید نظری،

نرسیده به خیابان منیری جاوید، پلاک ۱۰۵، واحد ۳ تلفن: ۵۱ - ۶۶۹۶۲۸۵۰

ایمیل: Arvannashr@yahoo.com وبسایت: www.Arvannashr.ir

به نام خداوند جان و خرد

فهرست

- ۵..... دیباجه
- ۱۱..... در شعر زیستن، با شعر بدن
(بررسی کتاب سروده‌های اسد لاری، شعر تاجیک)
- ۲۷..... ناخوانده نقش مقصود از کارگاه مسمی
(بررسی و معرفی کتاب «تاجیکستان، بهای آزادی»، دکتر شادمان یوسف)
- ۳۵..... نگهداشت زبان فارسی با اسطوره زرتشت؟
(بررسی کتاب «اسطوره‌ی زندگی زرتشت»، نوشته‌ی دکتر ژاله آموزگار، دکتر احمد تفضلی)
- ۵۳..... کتاب‌هایی که اندیشه‌ها را دگرگون کردند
(بررسی کتاب «کتاب‌هایی که دنیا را تغییر دادند»، نوشته‌ی رابرت بکها임 داونز، برگردان گروه مترجمان، با ویراستاری دکتر سیروس پرهام)
- ۷۹..... عاطفه‌ی شرقی در این نزدیکی
(بازکاوی کتاب «نزدیکی»، نوشته‌ی حنیف قریشی، برگردان نیکی کریمی)
- ۸۹..... نقد این «نی‌نامه‌ی جامی» بخوان!
(نقد کتاب «نی‌نامه‌ی جامی»، به تصحیح دکتر مظفر بختیار)

- آنکه عشق تو ندانست چه می داند شعر ۱۱۷
 (نگاهی به «دفتر شعر عسکر حکیم»، شاعر تاجیک)
- تاریخ سرایی از گونه‌ای دیگر ۱۳۳
 (بررسی کتاب «دانشنامه‌ی منظوم ایران»، سروده‌ی پروفسور حسن امین)
- تمدن‌های کهن ایران و دولت‌های فراگیر ملی ۱۶۱
 (نقدی بر کتاب «جهان نمای تاریخ ایران»، نوشته‌ی دکتر هوشنگ طالع)
- همه آن با زبان پارسی ۱۶۹
 (بررسی کتاب «فرهنگ نامه‌ی زنان پارسی‌گو»، نوشته‌ی نجف علی مهاجر)
- باغ شفتالو ۱۷۵
 (نقد و معرفی کتاب «باغ شفتالو»، نوشته‌ی شاه‌منصور شاه‌میرزا خواجه‌اف، شاعر و نویسنده‌ی تاجیک)
- بن‌مایه‌ها ۱۸۵

دیباچه

هر نقدنویسی و سنجش نوشتارهای دیگران، در ایران زمین فرهنگی و فرهنگ آفرین سخن تازه‌ای نیست چرا که از دیرباز در میان پژوهشگران و اهل قلم در ایران، نگاشتن "تحشیه" و "تکمله" بر دفترهای دیگران، خود نه بداند و سنجش که به کمال رساندن کار شخصی دیگر بود و این سنت بسیار پیرایه‌هم‌چنان بود تا دانش آموختگان ایرانی که به باختر زمین رفته بودند به سرزمین مادری، به ایران گرامی بازگشتند و نقدنویسی به شیوه باختریان را در ایران شناسانده و رواج دادند و درباره نقد و سنجش نوشتارهای فراوان منتشر کرده یا به انتشار و برگردان کتاب‌هایی که جسارت آنها نقد و بررسی کتاب و شیوه‌های نگارش نقد بود دست یازیدند و از این راه اصل قلم، فرهنگ و دانش را با شیوه‌های نوین نقدنویسی آشنا نمودند، حتی "سخن سنجی" و سنجش اثرهای دیگران، بخشی از کتاب‌های درسی یا واحدهای آموزشی دانشگاه‌ها و رشته‌های علوم انسانی گردید. هنوز دانشگاهیان و اهل قلم در ایران، درسهای سخن سنجی شخصیتی فرهنگی و ادبی هم‌چون دکتر لطف علی صورتگر را فراموش ننموده‌اند.

که یادش به خیر باد.^۱

اما در آغاز آشنایی اهل قلم ایران با نقد و بررسی کتابها به شیوهٔ باختریان با افسوس بدفهمی‌هایی هم رخ داد که برخی بدون این که اصول نقد را بیاموزند با برداشتی سطحی یا دریافتی ساده انگارانه "نقد" را به هتاک و کوبیدن این و آن یا تصفیه حساب با رقیبان، اشتباه گرفتند. و داموش نکرده‌ایم که چه ناسزاها و نارواها که بر برگ‌های مجلات ایران به نام "نقد" نشست و گاه هم این گونه‌کسان، به جای نقد بر کارها، دگران، به مطرح کردن خود می‌پرداختند، اما خوش‌بختانه با گذشت زمان و با یاری آگاهان، "نقدنویسی" و درست‌اندیشی در نقد و سنجش در ایران پای گرفت و دانستیم و دریافتیم که نقد به راسی بدل کردن سره از ناسره است. نه ویرانگری کارهای دیگران یا کوبیدن شخصیت این و آن و بسیار منتقدانی که به میدان نقد و بررسی پای نهادند نه آگاهانه و با بی‌طرفی، کارهای دیگران را به سنجش و واکاوی نشستند که نه تنها در کار کتاب که در کار سینما، تئاتر، شعر، ادبیات، موسیقی و ... و در سال‌های اخیر حتی نقد و بررسی لوح‌های فشرده موسیقی، این گونه نقدها را به راه و خواننده‌ایم و حتی خوشبختانه، نشریات تخصصی نقد در ایران منتشر شده و می‌شود.

^۱ - پدر من جاودان یاد، میرزا نصراله‌خان بدیعی از فرهیختگان و اهل ادب شیراز بودند و با بسیاری از شاعران، ادیبان و اهل فرهنگ شیراز آشنایی نزدیکی و رفت و آمد خانوادگی داشتند که از آن جمله بود زنده یاد دکتر لطف‌علی صورتگر که هم‌چنان مهر پدر و یاد دوستان پدرم را در دل زنده می‌دارم که امید روانشان با جهان میتو پیوند یابد.

در این جا نمی‌خواهم به جستار چگونگی نقد در ایران یا بررسی شیوه‌های گوناگون نقد نویسی پردازم که آگاهان و دست‌اندرکاران بسیار چنین کرده‌اند اما بایا می‌دانم که بنگارم من خود، شیوه نقدنویسی تحلیلی را بر دیگر شیوه‌ها خوشتر می‌دارم چرا که در نقد تحلیلی و واکاوی اثرهای دیگران منتقد نه تنها کاستی‌ها یا برتریهای یک کتاب یا نوشتار را تحلیل و واکاوی می‌کند و درباره‌اش به داوری می‌نشیند بل، که می‌تواند خلاقیت و آفرینشگری، نیرو و توان تحلیل خود و میزان احاطه‌اش بر جستار که به نقد آن دست یازیده است را نشان دهد و این چنین نقدنویسی را سر برتر و بهتر می‌دارم هرچند که شیوه‌های بسیاری در کار نقد و سنجش هست و شاید آگاهان و دست‌اندرکاران، شیوه‌های دیگری از سنجش و واکاوی کار دیگران را بهتر بدانند که اندیشه و رای آنان را هم گرامی می‌دارم.

به هر روی آن چه را که در این دفتر می‌خوانید گردآمده‌ای از یازده نقد تحلیلی و واکاوانه‌ای است که بر یازده دفتر از شاعران، نویسندگان، پژوهشگران و یک مورد هم تصحیح یک دیوان و بررسی یک رمان در یک درازنای زمانی نگاشته‌ام که به ترتیب زمار انتشارات در این کتاب آمده‌اند. علت گزینش این یازده کتاب برای بررسی آن بود که می‌اندیشیدم هم این کتاب‌ها سخنی برای گفتن داشته یا نداشته‌اند و من هم درباره جستارهای این کتاب‌ها سخنی برای گفتن - شاید هم نگفتن؟! - داشته‌ام و بی‌آن که بخواهم ادعای منتقد بودن داشته باشم بر آن شدم تا این یازده نقد را در یک جا گرد آورم و خود، این مجموعه را به نقد و بررسی و واکاوی منتقدان گرامی یا خوانندگان آثارم بگذارم.

در این جا بایسته می‌دانم دربارهٔ چند کتاب که نقد و بررسی یا واکاوی آنها را در این دفتر می‌خوانید نکته‌هایی را بنگارم تا خوانندگان آگاه باشند. مورد نخست را که به آن اشاره می‌کنم، "گلچین اشعار استاد لایق" شاعر بزرگ تاجیکستان است که درست به یاد دارم ساعت ۹ شب آغاز به خواندن گلچین سروده‌هایش کردم و با خود گفتم چند سروده را می‌خوانم و دنبالهٔ آن را به فردا روز می‌افکنم ... سربلند کردم سپیده زده به و آن چنان سروده‌های لایق، این لایق شعر مرا به خود خواند که تا سپیده دم کتاب را به بر زمین ننهادم تا به پایان رسید و پس از آن که بر کتابش نقد نوشتم، آن را به تاجیکستان گرامی فرستادم، در نشریهٔ ادبیات و صنعت (هنر) تاجیکستان به چاپ آمد و آن زمان که استاد لایق برای شرکت در همایش "زبان فارسی، زبان علم" که در مرکز نشر دانشگاهی برگزار شد به ایران آمد، ما با هم دیدار داشتیم فرستاد و سپاس گفت که آن را در پایان همین کتاب خواهید دید.

کتاب دوم دانشنامه منظوم ایران (با اقتباس از شاهنامه) سرودهٔ پرفسور حسن امین است که ایشان خود، کتابش را به من پیشکش کردند و از من خواستند که بر کتابشان نقدی بنویسم، من چنین کردم و ایشان با بزرگواری نقد مرا که در چند جا هم از ایشان انتقاد کرده بودم بر برگهای وزین ماهنامهٔ حافظ نشاندند، دستخط ایشان را نیز در پایان کتاب خواهید دید.

مورد دیگر رمان "نزدیکی" نوشتهٔ حنیف قریشی، انگلیسی پاکستانی تبار است که آن را سرکار خانم نیکی کریمی هنرمند ارزنده و کارگردان گرامی سینمای ایران، به فارسی برگردانده‌اند و در پیش‌گفتار کتاب

نگاشته‌اند که این کتاب را ترجمه کرده‌اند تا دیگران را در لذتی که از خواندن این کتاب برده‌اند سهیم سازند و من با آن که چندان وقت برای خواندن رمان ندارم و بیشتر زمینه مطالعاتی‌ام کتابهای پژوهشی و فرهنگی هستند، به راستی در لذتی را که خانم نیکی کریمی به آن اشاره کرده بودند چنان سهیم شدم که این احساس مرا بر آن داشت تا به تحال و بررسی کتاب "نزدیکی" پردازم.

این نکته را هم بنگارم که بیشترین نقدها در ایران و تاجیکستان، به چاپ آمده‌اند. اینها یکی دو مورد است که نقدها برای نخستین بار و در این مجله منتشر می‌شود و امیدوارم این گرد آمده، خوانندگان کتاب را خوش بدارد. برادر ایشان بنشینند و اگر توانسته باشم در راه آگاهی بیشتر خوانندگان بنام کتاب، شمعی افروخته باشم بی‌گمان به یک خرسندی درونی خواننده رسید.

نادره بدیعی

تهران، تیرماه ۱۳۹۸